

Bauer Henrik: Szociáltechnika.

(Családi otthon II.)

A társadalom szervezetének, bármily kérlelhetlen természet-törvények oksági láncolata hozta is létre, vagy bármily bölcs politikai és szociálpolitikai belátások adták meg mai, vagy fogja mind a kétféle tényező megalkotni jövőbeli formáit, tökéletes életműködését, céltudatos munkájával, a szociáltechnika fogja biztosítani. Ennek a munkának egy kis területét, a lakótelepülések és lakóházak, a higiéné, a közlekedés és az élelmezés szempontjából való, minél tökéletesebb megoldásának feladatait vizsgáltuk eddig.

Mikor ezen vizsgálatunk közben a külön családi ház, a hozzávaló istálló, baromfiudvar, disznóól, a külön pöcegödör, a kerekes vagy gémeskút, a külön konyha, mosókonyha és sütökemence s a külön cselédség összegéből álló „*saját otthon*” részletes bírálatával foglalkoztunk, azt találtuk, hogy ezek egy ősrégi időből reánk maradt, kicsiny és kezdetleges kooperatív szervezetnek minden gazdasági, kulturális és erkölcsi hátrányait és kárait mutatják, amelyek elhárítására azután kerestük a legtökéletesebb eszközöket.

S amikor ezeket az eszközöket a folyton fejlődő társadalmi kooperációban és a mindinkább szétágazó társadalmi munkamegosztásban megtaláltuk s ezeknek alkalmazása a „*családi otthon*” imént említett gazdag és tarka összetételéből már alig hagyott fenn valamit, vizsgálatunk további útján egyszerre egy nagy, első pillanatra leküzdhetlennek látszó ellentállással találjuk magunkat szemben, amely elől szinte babonás tisztelettel hátrálnánk meg, ha nem volnánk eléggé világos tudatában annak a legfőbb emberi és polgári jogunknak, hogy minden emberi szokást és intézményt annak hasznossága, célszerűsége és szépsége szempontjából bírálat tárgyává tehessek.

Mégis mielőtt ezt a vizsgálatot és bírálatot ezzel szemben is folytatnók, kötelességünknek tartjuk, azt a régi megszokáson alapuló közfelfogást, amelyben azzal a leküzdhetlennek látszó ellentállással találkozunk, elsősorban a magunk részéről is támogatni. És pedig nem csupán azzal a régi megszokással, hanem egy majdnem természeti törvény erejével bíró igazsággal, amely azt mondja, hogy az embernek ép úgy szüksége van, *gyermekének felnevelése* céljára, a családi hajlékra, mint az állatoknak az ő fészükre, odújukra vagy barlangjukra. Erre a teljesen jogosult felfogásra alapítják ma is a németek azt az ő nagy országos mozgalmukat, amely nemcsak a harcosotthonok és egyúttal a legszélesebb néprétegek számára is állandó és elidegeníthetlen családi otthonok létesítését célozza, hanem ezzel kapcsolatban harcot indít a „bérkaszányák” ellen, amelyek szerinte ellenségei a sokgyermekes családoknak, s amelyekben a legszegényebb szülők, vagy ilyenekké lenni akarók csak tömeglakásokba zsúfolva rakhatják azt a bizonyos „fészket”, amelyre szükségük és természetadta joguk volna !

A természetre és a jogra való ezen hivatkozással csakugyan tehetetlenül állunk szemben és lehetetlen tagadnunk azt a rettenetes nyomort is, amelyet a nagyvárosok célszerűtlen fejlődése és a vidék folyton növekvő elmaradottsága ebben az irányban termel, hiszen éppen ebből a szükségből és ennek a nyomornak láttára indult meg ez az egész megfontolásunk, amely a minden téren szükséges szociáltechnikai törekvésre vezetett bennünket. Annak a feladatnak megoldására, hogy a folyton fejlődő társadalmi kooperáció és a mindinkább szétágazó munkamegosztás, hogyan volna az általános jólét emelésére felhasználható, holott eddig csak igen kevesek jólétét és] hatalmát növelték, a hiányt és a nyomort pedig mindnagyobb tömegekre terjesztették ki. Hogy a folytonos nagy technikai haladás az általános jólét és kulturális haladás eszköze lehessen, holott eddigi eredménye a mindkevesebb nagyüzem folyton emelkedő hatalma és a proletárok folyton növekedő tömege, a kevés nagyváros szinte dőzsölő kultúrája és technikai tökéletessége és a vidék folytonos kulturális és gazdasági elszegényedése, egyes emberek nagy morális és szellemi lehetőségei és mindnagyobb tömegeknek kulturális és erkölcsi lemaradása lett. Nem, nem szabad visszariadnunk attól az akadálytól sem, amely azzal a babonás szuggesztióval megállított utunkban, mikor

a régimódú „családi otthon” utolsó attribútumát, a gyermeket is kritikus módon akartuk szemügyre venni. Nem, lehetetlen, hogy a legszentebbnek tartott anyai ösztön is gondolkozóba ne essék, ha a saját dédelgetett magzatán túllátva, megpillantja azoknak a gyermekeknek millióit, kik a fálvak és tanyák viskóiban, az állatok között és méginkább, ha azokat látja, akik a nagyvárosok utcáin és tömegnyomor fészkeiben, *az emberek között* nevelkednek fel.

Az eugenika nagy etikai, orvosi és szociáltechnikai problémáival most nem akarunk foglalkozni, csupán a már megszületett, egészséges gyermekre váró sorsot vizsgáljuk, melyről a 155 év óta ismeretes Rousseau-i mondás sajnos még ma is igaz. Hogy: „*Tout est parfait, sortant des mains de l'Auteur des choses, tout dégénère entre les mains de l'homme*”. Ennek kétségtelen igazságáról bárki meggyőződhetik, akinek alkalmá van másfél és 10 éves kor közötti, nagyobb számú gyermeket gondosan megfigyelni és egymással összehasonlítani. És ha valaki így látja, hogyan nyilvánul ezeken, korukkal haladóan, mindinkább a kedvezőtlen, a testi és lelki fejlődésükre célszerűtlen környezet és viszonyok folyton kitörölhetetlenebbé váló nyoma, akkor lehetetlen, hogy fel ne vesse azt a kérdést, vajon nem lehetne-e valamennyi számára gondoskodni olyan viszonyokról és olyan környezetről, amelynek hatása arra a fejlődésre minden irányban kedvező legyen? És hogy nem volna e ez kívánatos, sőt szükséges nemcsak valamennyinek, de velük együtt az egész társadalomnak jobb jövője szempontjából? Ha a gyermek, attól a korától kezdve, melyben nincs többé az anya tejére utalva, sohasem volna többé kitéve a szülőktől és azok társaitól való testi és lelki fertőzésnek? Ha nem kellene többé szenvednie a szülők, rokonok és társaik esetleges szennyét, durvaságát, féktelenségét, értelmetlenségét, sőt talán részegségét, bűnözését stb.?

Pedig a társadalom erre nagyon könnyen találhatna igen egyszerű módokat és legtökéletesebb eszközöket. A munkásnő, akinek eddig ideje egy részét elvonta munkájától egy vagy több gyermeknek gondozása, bizonyosan szívesen átengedné ezt a munkát olyan szakértő és megbízható embereknek, akik ezt nála tökéletesebben és még hozzá sokkal olcsóbban is tudnák és akarnák is, a legnagyobb szeretettel, ellátni. Csak azt az egyet fogja talán kívánni, hogy maga ápolhassa féltő gonddal betegségében. Ámde ezt az egy gondját nagyon ritkává, sőt talán teljesen lehetetlenné

fogja tenni az az intézmény, amely szakértő ápoló és orvosi felügyelettel még a megbetegedés lehetőségét is ki fogja zárni. S azokban a ritka esetekben, amikor gyermeke mégis betegápolásra szorul, mért ne lehetne módot adni arra az anyának, hogy orvosi felügyelet alatt maga ápolhassa gyermekét, ha teheti, ha ráér, ha ő maga egészséges, ha ő maga csakugyan képes is arra a szeretetteljes ápolásra, amelyre ajánlkozik? Hogy a betegségekkel mint lehet küzdeni, azok teljes kiirtásáig is, arra nagy példát mutatott már eddig is a három éves világháború egészségügyi szolgálata. Pedig a háború kora mégsem a legalkalmasabb az ilyen munkák teljes sikerű végzésére. Ha békében, amikor ez csakugyan lehetséges, a szociálhygiéna s a szociáltechnika komoly, céltudatos munkáival elértük majd a betegségek megelőzését és mind teljesebb kiirtását, akkor lassanként teljesen el fognak tűnni azok az anyagi gondok és félelmek s helyettük ki fog tágulni az anyai örömök területe. S ez a terület nemcsak a saját gyermekek kis csoportjára, hanem a szociális kooperáció folytán a mások gyermekeire is ki fog terjedni, amint ezt már eddig is számos anyai szív tapasztalhatta, mikor ápolói, óvónői vagy tanítói hivatása neki erre a tapasztalatra módot nyújtott. Vagy nem hallottunk-e még soha egy anyáról, aki férjét és gyermekét elvesztvén, nem új férjet, hanem új gyermekeket szerzett, árvákat fogadott örökbe és nevelt fel anyai gonddal a társadalom derék és hasznos tagjaivá? Az ilyen anyának örömei nem voltak kisebbek, csak dicsőbbek voltak.

S ha az a munkásnő, vagy bármilyen más munkás nő biztos ehet a másokra, de jóakaró és szakértő emberekre bízott gyermekének egészségéről és jólétéről, bizonyosan szívesen belenyugodnék abba, hogy gyermekét csak akkor lássa, amikor mindaketten tiszták és pihentek s egészségesek és mindaketten legjobban képesek arra, hogy egymás láttán örüljenek. Csak rövid kísérletet kellene ezzel a pusztán időbeli, beosztással tennie és bizonyos, hogy sohasem vágyódnék többé arra az állandó együttlétre gyermekével, amelyben előbb megszokta dorgálni vagy verni s azután megmosni, ha piszkos volt, vagy megkergetni és „összeszidni”, ha tilosban járt vagy „rosszat” tett. Könnyen belé fog nyugodni, ha nem hallja többé gyermekét sírni, ha éhes vagy unott, vagy ha a kést, amit megkívánt, nem kapja kezébe.

Azokban a bármily rövid ünnepi percekben, amelyeket így gyermekével és vele együttlevő más gyermekekkel el fog tölteni,

sokkal nagyobb lesz anyai öröme, mint az, amelyet a folytonos együttlét alatt, vagy eddig hozzá nemértő, vagy nem elég gondos és szerető cselédekre, vagy szomszédokra bízott, vagy gyakran magárahagyott gyermekéhez visszatérve, valaha élvezhetett. S ez az anyai öröm annál még nagyobb lesz, mert feltétlenül ki fog terjedni a gyermekével együtt talált többi, szép, egészséges, tiszta, jólléttól sugárzó gyermekre is. Es az ő gyermekének iránta való szerelete is sokkal nagyobb és tisztább lesz, mint volt addig, amíg benne a házimunkája közben vele nem törődő, vagy őt célszerűtlenül, kényelmetlenül kezelő, talán korholó, vagy büntető erőhatalmat látta. Úgy hogy ebből a nagyobb és tisztább gyermeki szeretetből szívesen átengedhet egy részt azoknak is, akik a gyermek szakértő, legcélszerűbb gondozásának munkáját helyette elvégzik. És semmiesetre sem fog sem az anyának, sem gyermekének ártani, ha ily módon mindakettőnek rokon érzése a családinai sokkal tágabb körre fog kiterjedni.

Ha lehetséges volna a társadalomnak gondoskodnia minden gyermek számára oly viszonyokról és környezetről, amelynek hatása testi és szellemi fejlődésükre a legkedvezőbb, a mostani viszonyok helyett, amelyek, elenyészően kevés kivétellel, a legkedvezőtlenebbek, akkor az összes nagy emberi és társadalmi problémák megoldása szinte önmagukból adódnék, legkésőbbben egy emberöltő múlva. De azt hiszem, hogy már addig is a börtönök, fegyházak, sőt elmeegógyintézetek igen nagy része átalakulna szeledebb rendeltetésű épületekké és személyzetük foglalkozása könnyebbé és kellemesebbé.

Pedig ez a föltétel, nagyon könnyen és egyszerűen megvalósítható. Sőt megvalósításuk már meg is van kezdve régóta. Részben magán-, részben közjótékonytság alapján. De egyik sem felelhet meg céljának. Mert gazdasági alapjuk nagyon ingatag, és mert morális értékük – éppen alamizsna-jellegük folytán – negatív.

Ha minden nagyobb ház építője, miután gondoskodott összes lakóinak kényelmes és tiszta elhelyezéséről, bútorzatáról, központi fűtéséről, hideg és meleg vízzel való ellátásáról, élelmezésének legkényelmesebb és legegészségesebb módjáról, minden szükségletének lehető legtökéletesebb ellátásáról, és mindezekből megérdemelt jövedelmet biztosított magának, amelynek bőséges fedezetül szolgál a lakók eddigi külön háztartási berendezkedésük költségei-

vei szemben eléri megtakarítása, mért ne mehetne egy lépéssel tovább, amellyel levehetne a családkról, ép oly megtakarítással, a gyermekgondozás terhét is?

Ehhez csak az kellene, hogy ugyanabban a házban, lépcsővel és személyfelvonóval könnyen hozzáférhetően, építene egy-néhány gyerekszobát, a legtökéletesebben berendezve és felszerelve, a legmagasabb hygienikus követelményeknek megfelelően és alkalmazva azokhoz, a házban, a gyerekszobák között lakó, teljes ellátást és jó fizetést élvező, kellően kiképzett, szakszerűen működni képes, szeretetteljes dajkát, vagy dajkákat, gondoskodnék ezeknek és a gyermekeknek állandó, naponta többször ismétlődő, orvosi felügyeletéről és mindezen szolgáltatásokért beszedné az ezeket igénybevevő lakóktól annak a megtakarításnak egy részét, amelyet így a gyermekgondozás eddigi személyzeti és egyéb költségeivel szemben elérnek.

Azt az időt, amelyet eddig a hozzánemértő anyák célszerűtlenül, sőt gyakran károsan fordítottak a gyermekgondozásra, most hasznos és produktív munkára fordíthatnák. Másfelől oly anyák, akik a gyermekgondozás munkájára különös hajlamot és hivatottságot tanúsítanak, külön szakképzés után, annak a munkának állandó ellátására szentelhetnék idejüket és tudásukat megfelelő ellátás és javadalmazás, sőt közelismerés és hála ellenében.

A gyerekszobák (melyeknek tökéletes technikai és hygienikus berendezése, mini külön tanulmány tárgya, itt bővebben nem részletezhető) látogatása természetesen mindig meg volna engedve az anyáknak, akik, ha ráérnek, a hivatásos dajka felügyelete alatt és felelőssége mellett, bármennyi szabad idejüket ott tölthetik. Hiszen egy házban laknak és közel (egy és 3 év közötti korú) gyermekeikhez. Ezen a koron túl a gyermekek természetesen nem maradhatnak többé a dajka felügyelete alatt, hanem át kell menniök a legközelebbi óvodába, mint benlakóknak, állandó óvónői vezetés, tanítás, szakértő gondozás, egészséges ételmezés mellett és állandó orvosi és pedagógiai felügyelet alatt. Természetes, hogy ennek a gyermekotthonnak szintén nem volna semmiféle jótékonyági vagy kényszer jellege. Egyszerűen csak mindent tökéletesebben és olcsóbban nyújtana a gyermekeknek, mint amire a családok külön valaha képesek voltak. Szabadságában állana mindenkinek, aki teheti, gyermekeinek otthon adni lakást, ételmet, nevelést, oktatást, de mindenki könnyen meg fog győződhetni az

óvodás otthonban tett néhány látogatással, hogy mindazt, amiben a gyermekek ott részesülnek, tökéletesebb, egészségesebb és eredményesebb mint az, amit a munkás vagy polgári családok bármelyike otthon nyújtani képes.

De itt már túlléptünk azon a téren, amelyet szorosabban szociáltechnikának tartunk s ennek elágazását a pedagógia terére nem lehet itt tovább követnünk, legfeljebb még addig a kérdésig, hogy azok az óvodás gyermekotthonok milyen helyi kapcsolatban legyenek a lakóházakkal? De ezt a kérdést is a legteljesebben megoldja a célszerű városrendezés vonalás, sugaras módja,¹⁾ amelyben minden ilyen közintézet legcélszerűbb helye könnyen megtalálható.

A „családi otthonnak” s a „családnak”, mint legkezdetlegesebb kooperatív gazdasági és társadalmi szervezetnek vizsgálata közben tehát eljutottunk a következő igazságokhoz:

1. A családi ház, nagyobb terület és építési költség szükségére folytán, csak az emberek nagyon csekély része számára érhető el. Nagyobb népesség részére egészséges lakások csakis nagyobb, több emeletes és több lakást magában foglaló házakban létesíthetők.

2. Az ilyen nagyobb és több emeletes házakból alakult települések területi nagy kiterjedése, a sűrű úthálózattal és az ebben való nehézkes közlekedéssel és közellátással, hátrányos és ezért a városok területi terjeszkedése helyett, célszerűbb volna azok sugaras fejlesztésére törekedni.

3. Hogy a lakótelepülések ilyen sugaras és nagy, többemeletes lakóházak létesítésével való fejlesztése bármily nagy város vagy bármily kis település tervezésénél kívánatos és szükséges.⁸⁾

4. Hogy az ilyen házakban létesített, bármily nagy vagy kis lakásoknak külön konyhákkal és egyéb külön háztartási berendezésekkel való ellátása helyett, célszerűbb volna azokat a házakat az élelmezés és háztartás minden munkájának központi ellátására berendezni.

5. Hogy éppúgy célszerű volna az összes bérlakásoknak minden szükséges bútorral és egyéb felszereléssel is a legtökéletesebb és a mindenkori igényeknek legmegfelelőbb módon való ellátása.³⁾

¹⁾ Lásd: „Szociáltechnika”, Szociálpolitikai Szemle 1917. 3. sz.

²⁾ Lásd: „Szociáltechnika”, Vállalkozók Lapja 1917. jun. 13.

³⁾ Lásd: „Szociáltechnika”, Szociálpolitikai Szemle 1917.

6. Hogy minden nagy lakóházban vagy vele kapcsolatban a gyermekek legcélszerűbb elhelyezésére, közös gondozására, ellátására és ápolására alkalmas helyiségeket is kellene építeni és berendezni.

Mindezek a tökéletesítések a helyes szociáltechnikai megfontolás eredményei és céljuk a társadalom folyton fejlődő kooperatív szerveződésének és az emberi munka folytonos specializálásának, valamint a technika haladásának olyan céltudatos értékesítése, hogy ezek ne mint eddig, a kevesek hatalmát s a tömegek mindnagyobb elnyomottságát, hanem mindenkinek folyton emelkedő jólétét és szabadságát szolgálják.

Körlevél az eugenikáról.

Az Országos Hadigondozó Hivatal a következő körlevelet küldötte meg valamennyi intézetének és az összes munkaközvetítőknél:

A hadigondozásnak nemcsak az a célja, hogy a most élő nemzedéknek háborúokozta nyomdán enyhítsen, hanem feladata ama veszteségnek úgy mennyiségi, mint minőségi pótlása is, melyet a magyar nép egésze a háború alatt szenvedett. Mivel a nemzet színe-java elesett vagy nyomorékká vált, oda kell hatni, hogy a megmaradtaknak és ezek közül ismét a legjobbaknak minél nagyobb részük legyen a jövő nemzedék felnevelésében.

Eme népessépolitikai és fajegészségügyi szempont érvényesítésére a magyar faj erősödése érdekében bő alkalom nyílik a hadigondozás terén. Elsősorban a rokkantakkal érintkező szervek kötelessége, hogy a fajegészségügyi követelményeket minden adott alommal kidomborítsák és a rokkantban egészséges nézeteket keltsenek. Ez elismerésre méltó módon eddig is megtörtént, egyöntetű és beható eljárás kedvéért hívom fel egyúttal az intézetek figyelmét a kapcsolatos szempontokra.

A falusi lakosságnak a nagy városokba való özönlése egyike a veszedelemeknek, melyek országunk ipariasodásával karöltve járnak, mert a városi család a statisztika tanúsága szerint hamarosan korlátozza gyermekeinek számát, sőt átlagban véve néhány nemzedéken belül rendszerint ki is hal. Rokkantjainkkal szemben már csak azért is különösen szükséges a városba való kivánczolásnak ellensúlyozása, mert azt a háborúval kapcsolatos hányttvetett élet és a nagyvárosokban való huzamos tartózkodás bennük mesterségesen felcsigázta. Iparkodnunk kell tehát a falusi élet előnyeinek és a nagyváros hátrányainak (nyomor, lakásínség, időnkénti munkanélküliség, családi élet meglazulása, stb.) kidomborításával a falu szeretetét a rokkantban felkelteni vagy ébrentartani. Arra is lehet utalni, hogy a rendes nagyvárosi étellel korántsem

jár az a gondtalanság, mely a laktanyában, lábadozó otthonban stb. eltöltött időt esetleg kísérte; hogy a háború után előreláthatólag nagy drágasággal, lakáshiánnyal és előbb-utóbb munkanélküliséggel is kell számolni, míg a mezőgazdaságra, különösen ha a termelést kellően fokozzuk, nagy jövő vár. Mindenképen ellene kell dolgoznunk a sok egyben felébredt kóborlási vágnak, elsősorban a családi élet, a házi tűzhely megkedveltetésével.

Az előbbivel rokon az a jelenség, mely a *szellemi foglalkozás vagy ehhez hasonló pályák utáni vágyakozásban* nyilvánul. A máris túltengő szellemi proletariátus bizonyossága annak, hogy társadalmi rétegünk eme gyarapítására jelenleg semmi szükség nincsen. Népeességpolitikai szempontból ez a jelenség különösen káros, mert az átlagon valamivel felülemelkedő egyének lassú kihalását jelenti, lévén a család alapítása és fenntartása ezen a társadalmi fokon a legnehezebb. Az ily pályákra (vagy p. o. a polgári iskolai kiképzésre) való hajlandóság ellen tehát ép úgy fel kell lépnünk, mint a nagyvárosba való tódulás ellen, elsősorban annak hangsúlyozásával, hogy a kézi, különösen a szakképzett vagy mezőgazdasági munka, a látszat dacára is jobb megélhetést nyújt a szellemi munkánál.

A rokkanttal való érintkezésben minden előmozdítandó, ami a *családi élet* bensőségét fokozni alkalmas. A rokkant családi viszonyai iránti meleg érdeklődés, azoknak figyelembevétele a pályaválasztásnál, szabadságolásnál, áthelyezésnél stb., a sok gyermekkel bíró rokkantnak előnyben való részesítése minden alkalommal: ezek oly körülmények, melyek a családi életet szilárdítják és a rokkantban annak tudatát érlelik meg, hogy gyermekeinek felnevelésével közelismerésre számíthat. A gyermekek számával egyaránt fontos azoknak testi-lelki fejlődése, tehát érdeklődésünknek ki kell terjednie a gyermekek egészségi állapotára is. A gyermekek számának megítélésénél figyelembe veendő természetesen a szülők életkora is.

Alkalom keresendő annak magyarázására, mennyire veszedelmes a *nemi baj és a szesz italoknak* mértéktelen élvezése nemcsak az egyén szervezetére, hanem az utódok minőségére is. Ezzel az utalással lehet leghatásosabban az erkölcsök kívánatos tisztaságát elérni.

Azt a néhol elterjedt *hamis nézetet, hogy a rokkant sebesülése hátrányosan befolyásolja az utódok minőségét*, el kell oszlatni,

mert az élet folyamán szerzett tulajdonság, mint p. o. a sebesülés, a születendő gyermekre nem öröklődik át. Ellenben lehetnek belső betegségek, melyek hibás átöröklött szervezetnek tanújelei (p. o. tüdővész, elmebaj), amikor a házasságkötéstől vagy házasembernél a további nernzéstől való óvásnak van helye, nehogy satnya utód születésék; de ily tanácsadásra csupán szakképzett orvos hivatott a körülmények lelkiismeretes megfontolása után.

A nőtlen rokkant házassulási kedvét fel kell ébreszteni és a *házasodást elő kell mozdítani*, annál is inkább, mert a rokkantság magában véve megnehezíti a házassodási, mint ahogy hátráltatja a gazdasági boldogulást is.

Gróf Teleki Pál s. k.,
az Országos Hadigondozó Hivatal elnöke.

Ezt a körlevelet ismertetés céljából nekünk is volt szíves megküldeni a Hivatal. Készséggel teszünk eleget a kívánságnak, de nem mulaszthatjuk el, hogy hozzá ne fűzzük azt a véleményünket: nem hisszük, hogy ilyen eszközökkel a kitűzött célt akár csak megközelíteni is lehetne. Oktatás, buzdítás, szavak – nevelés: nem ér ez semmit. Nemcsak ezen a téren, de sehol. Ilyen eszközökkel némi pillanatnyi sikert csak ott lehet elérni, ahol a közvélemény valamely nagyobb szabású nekilendülés állapotában van és ha jól látjuk a távolból: ilyet kisebb-nagyobb mértékben a nyugati nagy államokban produkált is a háború. Nálunk azonban talán még soha se volt ennyire petyhüdt, lendület nélkül való a társadalom, mint ezidőszerint. Itt nem lehet más, ami eredményt produkál, mint csak tett, tett és tett.

SZOCIÁLIS KRÓNIKA.

A népjóléti minisztérium hatásköre.

Az újonnan szervezett népjóléti minisztérium hatáskörének megállapítása körül most folynak a munkálatok, amelyeknek előrehaladásáról a nyilvánosság nincsen informálva, csak szállongó hírek-ből tudják – ha ugyan igaz – hogy mindenféle nehézségek merültek fel s mert az egyes miniszterek féltékenykednek és ellenállást fejtenek ki a saját «hatáskörük megnyirbálása ellen.

A megfelelő osztrák új minisztérium létesítésénél már a létesítő császári kézirat megjelölte a népjóléti minisztérium hatáskörét és pedig a következőkben:

Ifjúság gondozása.

A gyermekvédelem és az ifjak gondozása a bíróságok hatáskörébe eső gyámügyek és büntetőügyek és a népegészségügyi minisztérium hatáskörébe eső egészségügyek kivételével, így különösen:

Anya-, csecsemő- és kisgyermekgondoskodás szociális és jogi szempontból, nevelésre és tartásra vállalt gyermekek ügye, árvagondoskodás, az ifjúság részére létesített gondoskodó intézmények (gyermekkertek, napközi otthonok, otthonok és hasonlók), az iskolából kikerülő ifjúság pályaválasztására szolgáló intézmények, ipa-

rostanoncok jólétének ápolása, (a szakképzés kivételével) stb.;

A gondozónevelés kifejlesztése és végrehajtása azon állami nevelőintézetek kivételével, amelyek a büntetőbíróságok által kiszabolt javítónevelés céljaira szolgálóak és további intézkedésig az igazságügyminiszter hatáskörébe utalvák;

Állami felügyelet gyakorlása az árvák, elhagyottak, lelencek és züllött gyermekek elhelyezésére szolgáló intézetek fölött;

A gyermekvédelem és ifjúgondozás céljaira szolgáló személyzet szakszerű kiképzése és továbbképzése;

mindezeket a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak a nevelésre és oktatásra vonatkozó hatáskörének sérelme nélkül, valamint e minisztérium közreműködésének fenntartásával az elvi és szervezeti kérdések tekintetében.

A szabad közreműködésnek szervezése és elősegítése a gyermekvédelem és ifjúgondozás terén, különös figyelemmel az e téren működő egyletekre, intézetekre, alapokra és alapítványokra.

A hivatásos gyámság és gyámi tanácsok ügyeiben való közreműködés és a házasságon kívül született gyermekek védelme.

Az ifjúság testi nevelésének és a véderő szempontjából való fejlesztésének ügyeiben való részvétel.

A sebesültekről és az elesettek hátramaradottjairól való gondoskodás.

A sebesültekről való gondozás ügyei, különösen az utókezelés, tanítás, pályaválasztás, munkaközvetítés, telepítés a közegészségügyi minisztérium és közmunkaügyi minisztérium, valamint a földművelésügyi minisztérium hatáskörének védelme nélkül;

Az elesett és katonai szolgálat következtében elhalt katonák hátramaradottairól való gondoskodás;

mindezeket a honvédelmi minisztérium hatáskörének sérelme nélkül a katonai alapítványok és alapok tekintetében.

A társadalom közreműködésének organizálása és előmozdítása a hadigondozás terén.

A rokkantak és az elhalt katonák hátramaradottal javára szolgáló törvények előkészítésében és végrehajtásában való közreműködés.

Társadalmi biztosítás.

Minden e körbe vágó ügyek, kivéve a szövetségi betegsegélyzők, a bányatársulások, a tengeri biztosítók, a magánvasutak és gőzhajózási vállalatok alkalmazottainak biztosításának ügyeit, amelyek tekintetében azonban közreműködés illeti meg.

A szociális biztosítás reformja és kiépítése.

A szociális biztosítás által igényelt szakterők kiképzése és továbbképzése.

Ipari munkásjog és munkásvédelem.

Legislatív és adminisztratív-ügyek a munkaviszonyok szabá-

lyozása, úgyszintén az ipari munkásság védelme tekintetében az állami üzemek, a fentartott ásványokra vonatkozó és földérceket bányászó bányüzemek, magánvasutak, a hajózás és tengeri halászat kivételével.

Az iparfelügyelet ügyei, beleértve a balesetvédelmet.

Az otthonmunka és gyermekmunka legislatív és adminisztratív ügyei.

Az állami üzemek munkásügyeiben való közreműködés, amennyiben általános és elvi kérdéseket érintenek.

Munkaközvetítés, munkanélküliségvédelem és a kivándorlók otthona.

Mindezekben legislatív és adminisztratív teendők.

Lakásügy.

Legislatív és adminisztratív ügyek a lakásügy és lakásfelügyelet terén, kislakások ügye, a közhasznú építőegyesületek előmozdítása és felügyelete.

Az állami üzemek lakásgondoskodásának ügyeiben való közreműködés.

A lakásügy szolgálatában álló adótörvények létesítésében és végrehajtásában való közreműködés.

Közreműködés minden olyan szociálpolitikai természetű ügy elintézésében, amely más minisztérium hatáskörébe esik.

Életrendi szabályok.

A közszükségleti anyagoknak az egész kulturvilágban észlelhető rohamos fogyatkozása olyan takarékosági rendszabályokat tett életbevágó szükségessé tárgyává, amelyeket a béke boldog éveiben

csak a nagyképű fontoskodás akart velünk komolyan vétetni. Ma azonban a morzsáknak is szerepük van és minden egyes ember magatartása fontos a minden téren mutatkozó hiányok ellen való küzdelemben. Ezért megszívlelésre és követésre méltók azok a tanácsok, amelyeket alábbiakban egy orvos ad nekünk a közelgő téli évadra:

„A téli hidege mindent lehűt, mindentől meleget von el; ennek a szabálynak az emberi szervezet is alá van vetve. Miután azonban az emberi testnek az életfunkciók zavartalan ellátása céljából bizonyos fokú melegre okvetlenül szüksége van, arról kell gondoskodni, hogy a mai Ínséges időkben miképpen tartható fenn a fogyatékos eszközökkel is a szükséges egyensúly.

Az emberi szervezet a maga kémiai folyamatai által meleget produkál. A táplálék részben meleggé és mechanikai erővé változik át és a mozgásba hozott izomerő is meleget létesít. Minden étkezés után és minden izomműködés után felmelegszik a test. A melegfejlesztés mellett azonban a melegvesztésnek is nagy szerepe van a test hőmérsékletében. Szervezetünk oly bölcsen van berendezve, hogy a hőszabályozás automatikusan megy végbe, ha a hőprodukciónak a kellő határt fölfelé vagy lefelé átlépi. Ha a test túlmelegszik mértéktelen táplálkozástól vagy fokozott erőfeszítés folytán, úgy megnyílnak a bőr pórusai, izzadás lép fel és fokozott mértékben távozik a hő – a test lehül. Hiányos hőtermelés esetében az ellenkezője történik. A bőr likacsai bezáródnak, lúdbőrzés áll elő, a melegvesztés

korlátozódik és a testre nézve veszélyes lehűlés megakadályoztatik. Az önműködő alkalmazkodáshoz járul a testnek mesterséges védelme a ruházat által, úgyszintén a levegőnek fűtés segítségével való melegítésével.

A nehézségeket az okozza, hogy az Ínséges idők folytán éppen ez a két tényező, t. i. a tápszer és fűtőszer kevesbedett meg. De a viszonyok világos ismerete megkönnyíti a veszedelmekkel való küzdelmet. Mit kell tehát minden egyes embernek tennie? Milyen módok állanak rendelkezésünkre, hogy lehető csekély eszközökkel biztosítsuk magunknak a szükséges melegmennyiséget?

Hogy lehet a hőnyerést fokozni? Ha figyelembe se vesszük a tápszerek minőségét és mennyiségét, ami magasabb hatalmaktól függ, akkor is meg kell állapítani, hogy az egyéni magatartás nagy mértékben befolyásolja a tápszerek értékesítését. Bizonyára nem egy olvasó hallotta már híret Fletschernek, akinek a módszere abban áll, hogy az ételt rendkívül lassan eszik, igen alaposan megrágják és minden falatot hosszú ideig tartanak a szájban. Ennek az amerikai evési módnak a hívei azt állítják, hogy erősen lecsökkentett mennyiségű táplálékkal is tökéletesen táplálják testüket. Ne keressük, hogy egyes esetekben mennyire van ez bebizonyítva, de annyi tény, hogy sok igazság van benne, amire a mai viszonyok között nagyon is tekintettel kell lenni. Az alapos rágás kitűnően előkészíti a gyomorban és a belekben való emésztést. Amíg a nagy falatokat a szájban való elégtelen elaprózás

folytán az emésztő nedvek csak hiányosan dolgozhatják meg, addig a hosszú rágásnál az emésztés mechanikai előkészítése kedvezőbb. Ehhez járul, hogy a sokáig tartó rágásnál az étel kellő mennyiségű nyállal keveredik össze, ami szintén előfeltétele a gyomorban és belekben való helyes feldolgozásnak. Ha az ilyen evési technika nem is fokozza olyan mértékben az ételek hasznosítását, mint azt Fletscher hívei állítják, mindenesetre lényeges megtakarítás érhető el általa, ami hacsak 20 százalék volna is, a hiány és a drágaság idejében ez is jelentékeny és indokolttá teszi, hogy nyomatékosan ajánljuk.

Evvel a hőnyerés fokozására vonatkozó pozitív irányú tanácsadás már ki is merült, ellenben helyén való itt óva inteni attól az eszköztől, amely minden időben és mindenfelé abban a hírben állott, hogy általa tápszert lehet megtakarítani és meleget lehet nyerni. Az *alkohol* az a szer, mely látszólag melegít és takarít, valóságban azonban a rendelkezésre álló meleget eltékoztolja, amennyiben bágyasztó hatása által a hővesztést fokozza, úgy hogy a téli hidegben az alkoholisták megfagy, míg józan társa dacol a hideggel. Azt a szubjektív kellemes melegérzést, amelyet az alkohol idéz elő, nagyon drágán kell megfizetni és nagyon is figyelemreméltó az abstinenseknek az a követelése, hogy időlegesen a mai viszonyok között mindenféle alkoholelárúsítás megtiltassék. De ha ez a tilalom késik is, a saját hafáskörében mindenki életbeléptetheti.

Megemlíthendő itt az izommoz-

gás által való hőprodukció is, ami mindenkinek rendelkezésére áll. Ez a módszer különösen ott ajánlatos, ahol a mozgás hiányossága folytán a vérkeringés helyenként csökkent és ezáltal az illető testrészekben a hideg érzete támad. Egy kis gyaloglás vagy egyhelyben való módszeres mozgás eltünteti a lábak hidegségét és sokszor eltünteti az álmatlanságot. Emellett azonban nem szabad megfeledkezni, hogy a fokozott testmozgás fokozott táplálékfelvételt igényel, ami a mai viszonyok között kerülendő. Ezért a szükségtelen testi megerőltetéseket mellőzni kell. Köztudomású, hogy a magas északi népei fagyos hidegekben igen takarékosak a mozgás dolgában, csak annyit mozognak, amennyi a testük melegének fenntartásához szükséges, ellenben óvakodnak attól, hogy megerőltető meneteléstől kimelegedjenek, mert jól tudják, hogy az utána következő lehülés olyan hővesztéssel járna, amit nem volnának képesek elviselni. Minden mértéktelen, fölösleges igénybevétele a test erejének tehát szórakozás, sport stb. céljaira lelkiismeretlen luxus, ellenben az ágybanfekvés, amihez a legkevesebb erő kell, a mai viszonyok között erényszamba megy, ha nem esik a szükséges társadalmi munka rovására.

Ezzel elérkeztünk a hőmegtakarítás eszközeihez. Erre szolgál mindenekelőtt a megfelelő *ruházat*. Ez az utalás máskor fölösleges lett volna, de ma szükség van rá, amikor a női téli divat a leglengőbb szöveteknek kedvez, amikor a láb és az alsólábszár „fantázie”-élcipőkbe

van burkolva és pókhálószövedékű harisnyákba, amiknek csak a neve azonos a régi gyapjúharisnyákkal. Éppen a lábak ruházata érdemel legtöbb figyelmet, mert a lábak áthűlése mindenféle bajoknak és betegségeknek a forrása. Miután az otthon fűtése csak korlátozott mértékben lesz az idén lehetséges, nem szabad a házi öltözetnek se nagyon könnyűnek lennie, tehát nem sokban eltérőnek az utcai ruházattól. Meleg ruhával sok meleget lehet a test számára megtakarítani. A társadalom feladata lesz erről gondoskodni ott, ahol az egyén erre képtelen.

Mindezek mellett nem szabad megfélemlíteni a testnek említett önhőszabályozásától sem, amiben legfontosabb szerepet a *bőr* játsza. Ennek az óvó működése azonban az állapottól függ, amelyben van. Ha szeny és zsiradék elzárja a pórusokat, ha idegei és izmai a nemhasználás folytán elsorvadnak és elrenyhültek, akkor a hivatását is megfelelőképpen hiányosabban teljesíti. Hozzá kell tehát látni és észszerű bőrápolással a legmagasabb fokra kell emelni a bőr teljesítő képességét. Mindennapi lemosások nyitva tartják a bőr pórusait, mindennapi kezelés hideg vízzel erősíti a bőr izmait és idegeit és megedzi azokat, hogy helytálljanak a változó hőmérséklet befolyásaival szemben. Ez az egyéni előkészítés mindenkinek ajánlható, aki elhanyagolta bőrének ápolását. De ügyelni kell arra, hogy csak az erőteljes, egészséges embernél megy ez az edzés minden veszély nélkül, míg a gyengék, vérszegények, betegek ezt csak óvatosan, orvosi

tanács alapján és ennek az ellenőrzésével gyakorolhatják. Ezzel az edzéssel érhetjük el a legtökéletesebb védelmet a meghűlés ellen, amely a következő hónapokban tömegesen fogja az emberek életét veszélyeztetni.

H. H.

A nemzetközi szakszervezeti kongresszus kudarcra.

Október első hetében nemzetközi szakszervezeti kongresszus tanácskozott Bernben, Azaz, hogy tanácskozott volna, ha nemzetközi jellegét meg nem hiúsították volna a demokratikus szabadságban nyakig úszó entente államok. Franciaország és Olaszország nem adott útlevelet a kongresszus tagjainak, az angol munkások pedig minden külső erőszakoskodás nélkül önmaguk jelentették ki, hogy nem óhajtanak részt venni a kongresszuson. Ezzel ismét meghiúsult sok szép remény, amelyet Németország, Ausztria-Magyarország és a becsületesen semleges országok munkásai egy nemzetközi munkástanácskozáshoz fűztek. Annyi haszna mégis volt a kongresszusnak, hogy aki szándékos vakságban nem akar élni, annak ismét megmutatta, mennyire hipokrita világbolondítás az entente államok kormányainak és sajtójának folytonos szabadságüvöltése, amely az egész földkerekség minden hívelejtő újságolvasóját megejtette úgy, hogy valóságos keresztesháború jellegét öltötte az entente imperializmus hódító hadjárata, amely – szerencsénkre – mindinkább visszafelé sül el. A német munkásság ezen a csonka kongresszuson is szép jelét adta önmérsékletének és békülékeny szellemének – és ez a kongressz-

szus további haszna – midőn az ellenséges oldalról jött azt az indítványt, mely szerint a nemzetközi szakszervezeti központ helyeztesék el Németországból, nem utasította el, sőt elvileg hajlandónak jelentette ki magát arra, hogy az indítványt acceptálja, ha olyan körülmények között tétetik, hogy elfogadása nem lesz egyértelmű – mint amilyen most volna – a német munkássággal szemben való bizalmatlansággal.

A törvénytelen gyermekek törvényes védelméről.

A törvénytelen gyermekek védelmének kérdése áll a középontjában manapság minden gyermekvédő programnak. Aki komolyan foglalkozik a gyermekvédelem kérdésével, tudja, hogy a törvénytelen gyermekek nagy száma emeli fel elsősorban a gyermekhalandósági arányszámot is, az növeli az elhagyott, az utcára kitett gyermekek számát és a „törvénytelenek” közül kerülnek ki a fiatalok bűnözők nagyobb része is. Erkölcsi prédikációkkal itt nem jutunk tehát közelebb a megoldáshoz és mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy *tömegjelenséggel* állunk szemben, amely *mélyen a szociális és gazdasági viszonyokban gyökerezik*. Ezt bizonyítja például az a jelenség is, hogy a házasságon kívül született gyermekek száma az osztrák alpok *bigott vallásos lakossága között is az összes születések 40%-ig is emelkedik*, sőt többhelyütt az 50%-ot is eléri. De még ahol kedvezőbbek a viszonyok, ottan is a lakosság $\frac{1}{4}$ része vagy legjobb esetben $\frac{1}{5}$ része házassági köteléken kívüli viszonyban köszöni

életet s nyilvánvaló hogy a népesség ilyen tekintélyes részét nem lehet egyszerűen sorsára hagyni, a születéssel járó hátrányokat a nemtörődéssel nem szabad tetézni.

Az állami védelem hiánya még némileg érthető ott, ahol a népesség kedvezően szaporodik, de a legtöbb európai államban magas halálozási arányszámmal szemben a születések számának állandó csökkenése figyelhető meg, s a nemzeti fejlődésre és az állam érdekére egyként nagy mértékben veszedelmet jelentő ilyen jelenségek az államokat végtére is fokozottabb törvényhozási védelemre készítetik.

Ausztáriában az 1914 október 12-én kelt rendelettel életbeléptetett novellája az általános polgári törvénykönyvnek egész sorát tartalmazza azoknak a fontos rendelkezéseknek, amelyek a törvénytelen gyermekek anyjuk jogi és anyagi helyzetét sok tekintetben javítják meg. *Franciországbán* 1912-ben szakítottak azzal a százéves tradícióval, amely a *Code Napoléon* 340. cikkében jutott kifejezésre s amely szerint az *apa kiletének kutatása tiltva volt*. Sokkal tovább megy az 1912 január 1-én érvény belépett *svájci polgári törvénykönyv*, amely kevés korlátozással *a törvénytelen gyermeknek atyja nevére és örökségére is jogot, ad* és e rendelkezéseknek még további kifejlesztését láthatjuk a két északi államnak, *Finnországnak* és *Norvégiának* újabb törvényes intézkedéseiben.

A *finn* országgyűlés által közvetlenül a háború kitérése előtt elfogadott törvény főbb rendelkezései szerint házassági kötelékben nem álló nőnek terhessége beje-

lentendő egy e célra alakított *védőirodának*, amely a születendő gyermek részére gyámot nevez ki, akinek feladata *a gyermek érdekeinek megvédése az apával szemben*. A gyermek érdekében való közbelépés megtörténik, tehát már a gyermek születése előtt. Az apának gondoskodnia kell a *szülés és gyermekágy körül felmerült költségeknek megtérítéséről és két hónapig a szülés előtt és két hónapig utána az anya ellátását teljesen fedezni tartozik*. Ha az anya gyermekét magánál tartja, úgy a gondoskodás kötelezettsége 6 hónapra terjed ki. A tartási összeg nagysága az illetők társadalmi viszonyaik szerint változik. Érdekes az a rendelkezés, amely szerint a bíró *mindazokat a férfiakat tartásra kötelezheti*, akik a nővel a kritikus időpontban viszonyban állottak, ez esetben mindegyik a tartásdíjnak reá eső részét fedezi. Kimondja a törvény, hogy a *törvénytelen gyermek az atya vagyónában egyformán örökösödik a törvényes gyermekkel*, de e jogát legkésőbb 2 évvel a születés után kell bíróilag ismertetni. Ha ez megtörténik, ezzel a gyermek egyben *jogot nyer atyja családi nevének viselésére is*. Megemlítjük, hogy bár a finn országgyűlés e törvényt elfogadta, de szentesítést ezideig nem nyert, vagyis a háború miatt mindmáig is még *lex imperfecta*, végrehajthatlan törvény maradt.

Finnországnál is alaposabban és szélesebb keretekben rendezte a kérdést *Norvégia*, amely az emancipációs jogok elismerésében már mintegy kísérleti országa Európának. Gondoljunk norvég nők aktív és passzív választójogára, a leg-

magasabb hivatalok elérhetésére s megérthetjük, hogy az az ország úgyszólván *teljes jogegyenlőséget biztosít a házasságon kívül születet gyermekeknek is*. A különbségek mégis fennállanak, olyanok, amelyek mélyen az emberi lélekben gyökeredznek s megváltoztatásukra egyenlőre gondolni sem lehet. Ha a szülők közös háztartásban élnek, úgy a gyermek társadalmi- és jogállása ott teljesen azonos a törvényes gyermekekével csak, ha a szülők nem élnek együtt, vagy ha viszonyuk mellett egyikük más, törvényes házassági kötelékben is él, akkor a kérdés nyilvánvaló nehézségei miatt nem teljes az egyenlőség. Amit tehát Norvégia a törvénytelen gyermekeknek nyújt, az e tekintetben a legmagasabb törvényhozási védelemnek tekinthető és a *norvég törvényt a mi polgári törvénykönyvünkbe, a mi örökösödési jogunkba is át kell ültetni, nemcsak mert a szociális jogalkotás terén való adósságunk vár lerovásra, hanem mert a nagy gyermekhalandóság apadásához is a törvénytelen gyermek jogállásának a javításán keresztül visz az út . . .*

A hitbizományok Poroszországban.

A német hivatalos statisztika érdekes adatokat a hitbizományok állásáról Poroszországban.

Amíg a porosz városok teljes területe az 1895-től 1912-ig terjedő időben úgyszólván alig növekedett (34855 ezer hektárról 34880 ezer hektárra), ami inkább csak a pontosabb felvételre vezethető vissza, addig a hitbizományok területe 2123 ezer hektárról 2449 hektárra növekedett. Az 1895. év-

ben Poroszország egész területének 6%-át tette ki a hitbizomány, 1912-ben már a 7%-ot meghaladja. *A legtöbb hitbizomány Sziléziában van: 700,000 hektár, ami az egész terület 17,3 százaléka, míg a többi országrészben 3%-tól 16,5%-ig emelkedik a hitbizományok területe.* Megemlítendő, hogy a hitbizományok nagyobbrészt uralkodó házak és azok tagjainak kezében vannak. Ha a hitbizományokhoz hozzávesszük a kötött birtok többi fajait, az egyházi birtokokat is, akkor tiszta képet nyerünk arról, *hogy az egészséges fejlődésnek, demokratikusabb kultúrának és az emberi életszínvonal emelésének Poroszországban, illetve Németországban is egyik legnagyobb hátráltatója a kötött birtok* és az a valóságos monopolisztikus helyzet, amellyel a kötött birtokok tulajdonosai a többi nagybirtokosokkal szövetkezve, az egész ország mezőgazdasági ellátása felett rendelkeznek.

A háború egészségügyi hatásai.

Minden adat, amely a nyilvánosság elé kerül a negyedik éve dúló világháborúnak a népesedésre való kihatásáról, megdöbbentően mutatja annak az útnak lejtőjét, amelyre a kultúremlékesség jutott azzal a pillanattal, amikor a józan ész meggondolásaiból fakadó érvek helyét a nyers erőszak és az emberi vadsággal szabad megnyilvánulása foglalta el. Bárhol is készülnek a statisztikai felvételek, azok csak bizonyítják unos-untalan, hogy a népesedés eddigi tendenciája a hadviselő államokban teljesen megfordult és a ha-

lázások száma már felülmúlja a születések számát. Ausztriában 40 nagy város egy heti adatait állították szembe egymással és azon az é'y héten 1916 augusztusában e városokban 509-el kisebb volt a születések száma, mint az 1914. év megfelelő – háborút megelőző – hetében s 263 mal többen haltak meg. Az elhalálozások számában csakis a városok *tényleges* lakói jöttek számításba s a harctéren elesettek ebben a statisztikában nem szerepelnek. Néhány nagy város adatait itt bemutatjuk:

	Ezer lakosra jutott egy héten			
	születés		halálozás	
	1914 aug.	1916 aug.	1914 aug.	1916 aug.
Wien	15·9	10·5	12·6	15·6
St. Pölten	12·8	4·0	25·6	38·3
Wiener-Neustadt	24·3	8·9	12·2	28·1
Marburg	14·4	1·0	5·4	24·6
Klagenfurt	25·7	13·3	35·9	30·0
Innsbruck	40·8	18·3	18·1	69·7
Steyr	14·9	20·9	17·9	17·9
Pilsen	17·8	10·1	19·0	15·5
Olmütz	6·9	4·5	4·6	18·2
Iglau	17·7	15·5	23·5	5·8
Lemberg	23·8	16·2	20·8	12·8
Przmyl	30·1	8·9	15·5	14·2

Ezek a kiragadott adatok elég szemléltetően mutatják, hogy – szinte kivétel nélkül – milyen rohamos visszaesés mutatkozik a nagyvárosok népesedésében. Nem sokkal vigasztalóbb képet mutat a falu sem. Mily háborús cél teheti még menthetőbbé ily körülmények között a háború folytatását?

Figyelmeztetés a házasanak.

Schwalbe tanár, a közismert berlini klinikus, a berlini szociálpolitikai egyesületek nevében emlékiratot nyújtott be a kormány-

nak és kérte, hogy az anyakönyvvezetők hivatalból kézbesítsék a házasságot kötő feleknek két példányban a következő figyelmeztetést:

Tanács a házasulandóknak.

Önök házasságot szándékoznak kötni; nagyon fontos Önökre nézve ebben a helyzetükben, hogy figyelemmel legyenek a következőkre:

A házastársak egészsége a házasság boldogsága szempontjából fontosabb, mint a pénz és a vagyon. A házastárs betegsége kártékonyan befolyásolja az ő saját munkaerejét, csökkenti keresőképességét, fokozott munkára kényszeríti, lelohasztja az életörömeit, gondot és bánatot hoz a házba. A házastárs betegsége a másik fél egészségéi: is tönkre teheti. Áll az különösen minden fertőző betegségre, pl. a tüdővészre, a nemi betegségekre stb. A házastárs betegsége a gyermekre is átöröklődhetik pl. az aggbetegség. De a szülők betegsége, ha nem is öröklődik át, akkor is ártalmára lehet az utódoknak, akik vagy gyengéknek, betegeknek jönnek a világra, vagy későbbben könnyebben szereznek betegségeket, mint más gyermekek. Ezek a betegségek nagy számban vannak, különösen az idegbajok, tuberkulózis, syphilis stb. Aki házasságot köt anélkül, hogy bizonyosságot szerzett volna magának afelől, hogy egészséges-e, az súlyos felelősséget vesz magára házastársával és ivadékaival szemben. Hogy van-e valakinek olyan baja, amely reá nézve vagy házastársával és utódaival szemben káros következményű lehet, ezt

csak orvos állapíthatja meg alapos vizsgálat alapján. Orvosilag nem képzett egyén ebben a kérdésben se kedvező, se kedvezőtlen ítéletet nem mondhat. Aki nem szakképzett orvos, az szem előli téveszthet magánál valami fennálló betegséget, másrészt pedig meglévőnek vehet olyan bajt, amely nincsen meg. Tévesen képzelheti azt is, hogy valami öröklött fogyatékosságban szenved. Így némelyek azt gondolják, hogy a háborúban szerzett valamiféle csonkulás hátrányos az utódokra, ami pedig nem áll Mindenkinek erkölcsi kötelessége tehát mielőtt házasságát megkötne, egy lelkiismeretes orvos véleményét kikérni. Ha valamilyen betegség megállapítást nyert, meg kell kérdezni az orvostól, hogy befolyásolhatja-e az a betegség a házasságot? Ha igen, úgy a betegség megköveteli, hogy a jegyesnek tudomására hozassék és hogy az illető maga szigorúan mérlegelje, vajjon ilyen körülmények között szabad-e házasságot kötnie. Aki házasságot köt anélkül, hogy betegségét jegyesének tudomására hozná, az súlyos bűncselekményi követ el családjá ellen. Az ilyen házasság esetleg a törvény értelmében is érvénytelennek mondható ki és felbontható. Ha az orvos a megállapított betegségben nem látja akadályát a házasság megkötésének, akkor is nagy haszna van az ilyen orvosi vizsgálatnak az által, hogy idejében kap a beteg célszerű orvosi tanácsokat, amelyek megtartása által gyógyulás vagy javulás következhetik be és hogy a házastárs megfertőzésének, az utódok megromlásának vagy a házasság meddőségének elejét vették. Min-

den házasulandónak a jegyese egészségi állapotáról és felvilágosítást kellene szereznie; ezt nem veheti senki bizalmatlanságnak, ez csak szükséges óvrendszabály, amely nagy szerencsétlenséget háríthat el. Aki ezeket a figyelmeztetéseket megfogadja, az jogot szerzett magának az egészségben viruló család boldogságára.

Küzelem a tüdővész ellen.

A tüdővészelleni küzelem szervezésének új részierét tette ideiglenesen szükségessé az a körülmény, hogy a háború során az Országos Hadigondozó Hivatal részéről létesített több ezer férőhelyű különleges gyógyintézeteken felül egyelőre nem létesíthetők megfelelő újabb intézetek a nagyszámú fertőző tüdőbeteg katonák ellátására és kezelésére, mivégből a Hivatal intézeteiben férőhely hiánya folytán el nem helyezhető e katonáknak megfelelő háziápolásba való részesítése, illetve otthonukba való bocsátása vált szükségessé. Az eljárás, amelynek a közönséggel való közlése fontos közérdek, nagyjában ez: a fertőző tüdőbeteg katona háziápolásba bocsátását nyomozás előzi meg, melynek célja megállapítani, vajjon a lakás, a környezet és az életmód, amelybe a beteg kerül, alkalmas-e a fertőzés megelőzésére és a helyes betegkezelésre? Ha a nyomozás eredménye megfelelő, a lakóhelyszerinti közigazgatási hatóság útján értesítést kap a háziápolásba bocsátásról a tiszti orvos, a körorvos, a község, a legközelebbi tüdőbeteg gondozó intézet és a munkáspénztár, amelyek a beteget nyilvántartják és megteszik

a kívánatos óvintézkedéseket. Ezek az értesítések a tüdőbeteg gondozás valóságos vadmecum-jai. Fölso-rolják a Juberkulózis védekezés összes hazai intézményeit és elmondják népszerű feldolgozásban a tüdővész-ferfőzés megelőzésének és a gyógyításnak tizenkét legfontosabb szabályát. Kívánatos, hogy a nagyközönség maga is támogassa a hatóságokat az ide-tartozó törekvésekben és hogy a tudnivalók elterjedése és szigorú betartása irányában aktíve is közreműködjék, ahol erre alkalma nyílik.

Német szakszervezetek a harmadik háborús esztendőben.

Németországi bárom nagy szakszervezeti csoport közzétette kimutatásait az 1916-ik esztendőről. E szerint a szociáldemokrata alapon létesült szervezeteknek az 1914-ik év második negyedévében 2,482.006 tagja volt, 1916 negyedik évnegyedében pedig 934,784. 1917 második negyedében pedig ismét 1,076 493. A keresztény szervezeteknek 1913-ban 342.795 tagja volt, 1916-ban pedig csak 174.300. A Hirsch-Duncker szervezetek 1913-ban 106 618 tagot számláltak, ez 1914-ben 77.749-re csökkent, 1915-ben 61 086-ra csökkent, majd 1916-ban ismét leesett 57.766-ra. A szociáldemokrata szervezetek bevétele 1913-ban 82 millió márka volt, 1915-ben 415 millió 1916-ban 34 millió. A Hirsch-Duncker-féle szervezetek évi jelentése egészségesnek mondja a szervezetek pénzügyi helyzetét és ugyanevvel dicsekedhetik a keresztényszervezetek jelentése is.

Vita a középosztályról.

A Galilei Kör nagygyűlésre hívta össze az egyetemi ifjúságot, hogy tiltakozzék ama eljárás ellen, amellyel a főváros Szentgellért-kórháza egyik orvosnőjét elbocsátották azért, mert az orvosnő a szünetlen veszedelmekkel járó munkájukért rosszul díjazott ápolónők figyelmét a szervezkedés szükségességére irányította. A Kör nagytermét az egyetemi és műegyetemi diákok és diáknők százai töltötték meg, akik a fiatal orvos- és tanárgeneráció jelenlévő képviselőivel együtt lelkesen tüntettek a szervezkedési szabadság elkobzásának e durva kísérlete ellen. Sisa Miklós dr. ifjúsági elnök lelkes megnyitója után, mely az esetet igen helyesen, mint az egyesülés és gyülekezés szabadsága elleni rendszeres hajsza egyik tünetét tárgyalta, *Supka Géza* dr., az országos radikális párt egyik vezető tagja tartotta meg értékes előadását, mely a Ripper Borbála elbocsátásának esetéből azt a tanulságot kívánta megállapítani, hogy a középosztály erős szervezeteit kell fölépíteni az ilyen támadások elleni védelemre. Meg kell mutani, – mondotta *Supka* – hogy a fejmunkások társadalmának lelke elég rugalmas az ily durva jogsértések visszautasítására. A munkásosztállyal való szoros együttműködés nem lehetséges, mondotta a radikálisok szónoka, mert a testi munkás a szellemi munkást és munkáját nem értékeli s a közös alap a közös ellenség (a tőke) elleni küzdelemre hiányzik. *Supka* után az elnök a „Szociál-

pol. Szemle” h. szerkesztőjének, *Zádor Pálnak* a gyűlés másik előadójának adta át a szót, aki a nagy hallgatóság feszült figyelmébe közepette szállt szembe *Supka* tetszetős okfejtéseivel. *Zádor Pál* szerint *nem lehet megállani annál a megállapításnál, hogy a munkásosztály és az úgynevezett középosztályhoz tartozók együttműködésre eddig nem voltak egyeshetők. A fejmunkások és testi munkások egymástól való idegenkedésének okai olyanok, amelyek az együttműködés útjából elháríthatók.* Nagy tőkekoncentráció az egyik fronton és az általános elszegényedés a másikon: *a társadalomnak ez az új térképe. A középosztály léte egyre inkább pusztán fikcióvá, pusztán képzeleti tényé válik s a középosztályt a világháború társadalomalakító munkája után az utószülőit középosztály politika nem támaszthatja föl.* Am ez a tény a pusztuló középosztály tagjai számára nem jelent veszedelmet: s megértés és a kölcsönös megbecsülés munkáján dolgozó tanártól, tanítótól és jogásztól a népegészség javításáért fáradozó orvostól és a társadalmi munkaszervezetet a munkásság s ezzel az emberiség nagy érdekeihez hozzáformáló mérnöktől és a gyárak és műhelyek munkásságával szolidaritásban küzdő tisztviselőretegektől szeretetét a munkásosztály nem fogja megtagadni, A feszült figyelem, mellyel agyűlés az előadók fejtegetéseit fogadta beszédes igazolása annak a ténynek, hogy *a középosztály helyzetének kérdése a legaktuálisabb problémák sorába lépett.*

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti: Zádor Pál.

Diószeghy másodelnök programot adott.

– Egy értékes beszéd gondolati váza. –

Tisztelt Igazgatóság! Mikor először van szerencsém a tisztelt Igazgatóság ülésén megjelenni, mint a munkásbiztosítás vezető hatóságának, az Áll. Munkásbiztosítási Hivatalnak másodelnöke, a munkásbiztosítási önkormányzati szerve, az Országos Pénztár igazgatósága előtt ismertetni akarom a célokat, amelyeket állásomban követni s azokat az irányelveket, amelyek szerint az Áll. Munkásbiztosítási Hivatal széleskörű törvényes hatáskörét gyakorolni, a munkásbiztosító pénztárak önkormányzati életét, üzleti politikáját és segélyezési joggyakorlatát vezetni óhajtom.

Kötelességemnek tartom, hogy ezeket a célokat és irányelveket az Igazgatósággal ismertessem, mert *abba a munkásbiztosítási joggyakorlatba és abba az üzleti politikába*, amelyet az Áll. Munkásbiztosítási Hivatal követ, *a munkásbiztosítás önkormányzatának és ennek élén az Országos Pénztár Igazgatóságának mindezeknek beleszólása van.*

Az Áll. Munkásbiztosítási Hivatalnak és a munkásbiztosító pénztárak önkormányzatának a kölcsönös megértésre és harmóniára kell törekednie, mert az ellentétek hullámaiban, amelyek a munkásbiztosítás két tényezőjének harmóniáját zavarnák, munkásbiztosítási értékek porlódhatnak, pusztulhatnak el.

Tapasztalatok alapján állítom, hogy a munkásbiztosításnak az érdekelt társadalmi osztályok képviselőiből álló önkormányzata ideális lelkesedéssel, dicséretes kötelességtudással tölti be hatáskörét. Ezzel a tudattal *respektálom az önkormányzat jogkörét s nem csorbítani, hanem erősíteni és fejlesztem akarom.*

Nekem meg van az a hitem, hogy a munkásbiztosítási intézményünkre sohasem volt nagyobb szükség, mint most és a jövőben, amikor ez az intézmény a nemzeti védelemnek és a gazdasági újjáalakulásnak tényezőjévé válik. Mintegy 25 év telt el mióta az ipari munkások betegsége esetére való kötelező biztosítása először az 1891. évi XIV. t.-c.-kel szabályozást nyert, s ez idő alatt a magyarországi betegsegélyező pénztárak kerek összegben 294 millió koronát fordítottak az ipari munkások és hozzátartozóik egészségének gondozására és a betegség miatt keresetképtelen munkások és hozzátartozóik ellátására. Az 1916. év eredményét is hozzázá-

mitva, 300 millióval járult hozzá a munkásbiztosítás a társadalmi nyomor enyhítéséhez, a pusztító népbetegségek leküzdéséhez, egészségügyünk javításához és az ipari termelés fontosabb tényezőjének, a munkaerőnek fenntartásához.

A munkásbiztosítás tehát a hazai ipar számára nem ióssz üzlet, mert a termelés számára a munkaerőt fenntartja és szaporítja, mert az ipar a fogyasztás gyarapodása révén a szükségletek kölcsönös kicserélődésének láncolatán keresztül, jelentékeny részben visszanyeri mindazt, amivel a munkásbiztosítási fenntartásához hozzájárult.

Az állami és a társadalmi érdekek szempontjából azt bizonyítják ezek a 100 milliók, hogy a munkásbiztosító intézmény fenntartása és fejlesztése öncél, melyet semmi más társadalmi célnak alárendeli, eszközévé tenni nem szabad, mert a munkásbiztosítás a legfontosabb közegészségügyi missziói teljesíti.

És a magyar munkásbiztosítási intézménye gyakorlati eredmények súlyával igazolta, hogy az intézmény már mai szervezetében egyesíti «mindazokat a feltételeket, melyek e népjóléti kérdésnek megoldását is biztosíthatják. *Azoknak a feladatoknak megoldásánál tehát, melyek reánk várnak, nyugodtan építhetünk munkásbiztosításunknak meglévő szilárd és fejlődés alapjaira,*

Munkásbiztosítási intézményünk mar szervezetében úgy valószínűsíthető meg, hogy abba munkások biztosításának a harmadik ága: a rokkantsági biztosítás is beilleszthető legyen. Érezzük a hiányát e biztosítási ágban, mert ma sok oly terhet viselünk, melyet a rokkantbiztosításnak kellene fedeznie s a rokkantbiztosítás hiánya igen jelentékeny erőket von el magának a munkásegészségügynek javításától. De nem teljes a biztosítási ág nélkül az állam szociális gondoskodása sem, mert elodáztatlan szükségesség az, hogy a munkások a rokkantság és agkor okozta állandó keresetképtelenség esetére és hozzátartozóik a családfenntartó elhalálása esetére is biztosítva legyenek.

Hosszú évtizedes német birodalmi tapasztalatok útján, hogy ennek a biztosítási ágban költségei a munkaadókra és a munkásokra nem jelentenek elviselhetetlen terheket és nem veszélyeztetik az ipar termelő- és versélyképességét.

Az egyeden számottevő nehézség tehát az állami hozzájárulás kérdése volna tehát, mert e néniül ez a biztosítási ág nem valószínűsíthető meg, de a háború utáni új Magyarország lelép lésének pénzügyi politikájában ezen a módon nem is fukarkodnánk.

A másik nagy kérdés, mely törvényhozási elintézésre vár, a biztosítottak körének kiterjesztése. Ebből a szempontból alig jelent haladási az 1917. évi VII. te. 2. §-ában adott felhatalmazás, mert az lényegében nem a biztosítási kötelezettség kiterjesztését, hanem csupán a bércenzusnak a háborús értékeltolódásokhoz képest való korrekcióját célozza. *Így a törvényes felhatalmazás alapján rövid idő alatt kiadandó kormányrendelet számbavehető módon*

biztosítottak körét nem szélesíti, csupán megtartja a biztosításban azokat, akik a háborús béremelkedések következtében a bércenzus megváltoztatása nélkül abból kiesnének vagy kiestek anélkül, hogy gazdasági helyzetük a bér javítás folytán tényleg javult volna.

A biztosítási kötelezettség kiterjesztésénél abból a megfontolásból kell kiindulni, hogy *a biztosítás nem lehet a munkaadók csak bizonyos körének terhe és nem lehet az alkalmazottak egyes csoportjainak privilégiuma sem.* Akár az alkalmazott gazdasági helyzetéből, akár a közegészségügyi s a ma különösen nagyjelentőségű szempontokból nézzük a kérdést, minden szempont azt kívánja, hogy a szociális biztosítás intézményét a keresőnépességnek minden olyan rétegére ki kell terjeszteni, amely a betegségek s a keresetképtelenség ideje alatt fellépő nyomor ellen az egyén saját erejéből nem tud védekezni.

És a szociális biztosításhoz fűződő *közérdek szempontjából indokolatlan az is, hogy bizonyos külön intézmények tradícióihoz úgy ragaszkodjunk, hogy ezek miatt széles rétegeket kihagyjuk a biztosításból, vagy meg nem felelő segélyezésnek tegyünk részeseivé.*

Alig érhetnők el a kívánatos sikert például anya- és csecsemővédelmi akciókkal, ha ezt az akciót csupán az ipari munkásság körére szorítjuk, s a mezőgazdasági munkásokat és a bányamunkásokat abból kihagyjuk. Nem küzdhetünk így kellő eredménnyel a vérbetegségeknek nemzedékekre kiható káros hatásai ellen sem és a legnagyobb népbetegség, a tüdővész ellen való küzdelmet sem korlátozhatjuk az ipari munkásság körére, miután ez a baj a dolgozó társadalom minden rétegében pusztít. *A dolgot úgy rendezni pedig, hogy a pusztító népbetegségek ellen való küzdelem az ipari munkásság köréken az ezek és munkaadók által fenntartott biztosító intézmények feladata legyen, míg más foglalkozási ágakban az állam közköltiségen gondoskodik e bajok leküzdéséről sem az igazságnak sem a szociálpolitikai rezonnak nem felelne meg.*

Törvényhozási feladatok merülnek fel *a segélyezési szolgáltatások emelése* körül is. Ebből a szempontból a kivételes felhatalmazási rendelet alapján nagy haladást hoz, a munkásbiztosítás *e segélyezés maximális mérvé mellett sem emelkedik hivatásának magaslatára, ha nem gondoskodunk azokról az egészségügyi intézményekről, munkáskórházról, szanatóriumokról, üdülőhelyekről és beteggondozókról is, melyeket az ipari betegségek sok speciális faja s a balesetek szakszerű gyógyítása megkövetel, ha a balesetnek a munkaképességre gyakorolt maradandó hatását is eliminálni akarjuk.*

A háborúalatti és a háborúutáni viszonyok, a pénz vásárlóképességének csökkenése, az áruk és a személyes szolgálatok értékének rendkívüli emelkedése és főként a népbetegségek ellen való küzdelem fokozottabb feladatai miatt azonban a szociális biztosítás jeladatainak a 4%-os betegségi járulék is elégtelen és ha nem is

megyünk el odáig, ameddig a németbirodalmi pénztárak egyrésze – mely 6%-os betegségi biztosítási járulékot szed – *munkásbiztosító pénztáraink teljesítőképességét a járulékemelés árán is biztosítanunk keli*

Törvényhozási intézkedésekre van szükség *a baleseti segélyek és kártalanítások megfelelő emelése* céljából is. A törvény a kártalanítás szempontjából számításba vehető maximális keresetet évi 2400 koronában állapítja meg, az pedig az ennél több keresettel bíró baleseti sérültekre és hozzátartozóikra a pénz változott értéke folytán *magánjogi szempontból is igazságtalan és tarthatatlan kártalanítási alap*.

Kérdés az is, méltányos, hogy a háború előtt, normális viszonyod idején kártalanítottak változatlanul ugyanazokat az életjáradékokat élvezzék, mint eddig, holott *a munkaerő értéke időközben lényegesen emelkedett?* A régi járadék az elvesztett munkaképességnek ma már nem teljes kártalanítása.

A járadékosok közül legalább azok, akik segélyezésre szorulnak, járadékuk kiegészítésére méltányosan tarthatnak igényt. Ennek a költségével természetesen a munkaadókat nem lehet megterhelni, de a módot, mellyel ez a kérdés megoldható, a németbirodalmi gyűlés költségvetési bizottsága, melynek határozata szerint *a baleseti járadékosoknak a keresetképesség csökkenésének mértékéhez képest 20 és 33^{1/10}-os pótlékok a hadsegélyezési alapból fizetendők*.

A háború azonban a betegségi ágazaton is új terhet okoz az intézményeknek, mert a régi biztosítottak egészségét lerombolja s új ellentállásra gyöngébb anyagot hoz be az ipari munkába és így a munkásbiztosításba is. Ezek a háborúokozta változások a szociális biztosítás matematikai fázisát rendíthetik meg, s így az államnak *e rendkívüli* terhek viselése elől szintén nem lehet elzárkózni. De nem zárkozhatik el a népesedéspolitika céljai érdekében vállalt anya- és csecsemővédelmi szolgáltatások költségeinek megtérítése elől sem, s mindezek a kérdések is gyors törvényhozási rendezést várnak, de a rendezésig sem várhatunk tétlenül, mert égető szükségesség *a meglevő törvényünknek a revíziója*.

Az alapszabály revízióra, a betegségi és balesetbiztosítás belső adminisztratív reformjaira vonatkozó álláspontját fejtette ki azután az új elnök, aki azután az orvoskérdéseknek és a tisztviselőkérdésnek a „Munkásbiztosítási Tisztviselők Lapja”-ból már ismeretes tárgyalása után lendületes beszédet a következőképp fejezte be:

A társadalmi osztályok harcában ennek az intézménynek működési köre az a terület, amelyen a Treuga Dei kell, hogy honoljon. Körülöttünk tombolhat a küzdelem, de a munkásbiztosítás a polgári munka harcának az a frontmögötti területe, ahol a betegek, sérültek, rokkantak s a harcban elesettek gyámolításra szoruló hozzátartozói sorakoznak. Akikre ezek gondozása van bízva, csak a tudás hatalmával és a szív nemes érzéseivel léphetnek erre

a területre. Ha vetélkedés lesz itt közöttünk, ennek csak nemes vetélkedésnek szabad lennie, amely nem egyéni érdekekért, nem a munkásbiztosításon kívül álló érdekekéit, hanem kizárólag a munkásbiztosítás érdekeinkért szállunk majd harcba azért, hogy a munkásbiztosítási intézményt lehetőleg épen átvezetve a háború viszontagságain, a *jövő boldogabb és demokratikusabb Magyarországnak egyik erős oszlopává tegyük.*

A wieni munkásbiztosító közgyűlése. Az „*Allgemeine Arbeiter Kranken- und Unterstützungskasse in Wien*” október hó 28-án tartotta közgyűlését, amelynek meglehetősen viharos lefolyása volt. Az alapszabályok módosítása szerepelt a napirenden és a kiküldöttek egyrésze hevesen kelt ki a reform ellen, mely szerint *a táppénz a megbetegedés első két napjára nem jár.* Hevesen támadták a vezetőséget s egyáltalában nem vették tekintetbe, hogy a javaslatok között szerepel a táppénzsegélynek legalább 26 hétre, a gyermekágyi segélynek 6 hétre való kiterjesztése, a temetkezési segély legkisebb összegének 60 K-ban való megállapítása, s hogy a terhességi segélyt a módosítás 4 heti tartamra, a szoptatási segélyt pedig a táppénz fele összegében 26 heti tartamra kívánja megállapíthatni. Hosszú vita után azonban a vezetőség javaslatát végül is nagy többséggel fogadták el.

A pénztár jelentéséből kitűnően az összes szükségleti cikkekben beállott nagy drágulás, a gyógyszerek és kórházi ápolási díjak emelkedése kedvezőtlenül befolyásolta a mérleget az *előző* évhez képe. A három utolsó év mérlege a pénzügyi helyzet alakulását a következő adatokkal illusztrálja:

	Összes bevétel	Összes kiadás
1914. év	K 4,954.214·06	4,985.072·51
1915. „	„ 4,782 656·24	4,091.275·92
1916. „	„ 5,207.027·30	4.859.529.88

A zárszámadási felesleg az 1915. évhez viszonyítva tehát 343.882.90 koronával csökkent. A többkiadás a leglényegesebb a táppénz-segélyeknél s az 1917. évben még további emelkedések mutatkoznak. Amíg az 1916. év első kilenc hónapjában a táppénzek összege 1,652 00202 koronát tett ki, addig 1917. évben ugyané számla kiadása hasonló idő alatt már 2,143.285-04 koronára emelkedett.

Igen kedvezőtlen a *megbetegedések* számadatainak alakulása is, és 1917-ben még az előző évhez képest újabb lényeges rosszabbodás állott be, ami az egészségügyi viszonyoknak a háború során már feltartóztatlan romlását igazolja. A megbetegedési adatok a következők:

A jelentés előadója rámutatott azokra a megdöbbentő egészségügyi viszonyokra is, amelyek a *hadiüzemekben* uralkodnak, amelyek tulajdonosai meg a legegységesebb egészségügyi követelményekre sincsenek tekintettel és amelyekben csak a legenergikusabb beavatkozásra volt lehetséges itt-ott némi javulást elérni. Úgyszintén elszomorítóak a kórházi viszonyok is, bár az ápolási díjak természetesen állandó emelkedésben vannak.

Müller küldött azt az érdekes indítványt tette, hogy a pénztár *pontos kimutatásokat készítsen a katonai szolgálat folytán szerzett megbetegedésekről és sérülésekről*. Az előadó szerint ez nagy nehézségekkel jár, s különben is csak a rokkant katonákról való állami gondoskodás enyhítheti a pénztárnak a háborús megbetegedések folytán keletkezett többletkiadásait. A közgyűlés a folyóügyeket tárgyalta még és azután az új vezetőséget választotta meg.

Statiztika a hadisérültekről. A hadisérültek védelmének szervezése terén mintaszerű eredményeket mutat fel a németországi Rajna-tartományban hadisérülteket gondozó hivatal. Ez a hivatal igen pontos statisztikai felvételeket is készít, amelyek a védelemnek országos megszervezésénél sok útbaigazítással szolgálhatnak. Legutóbb a tartományban lévő s a katonaságtól járadékkal elbocsájtott, de mindezeideig állás nélkül levő rokkant katonákra vonatkozó adatokat gyűjtöttek be. A hivatal 55 kerületi választmánya közül 43 küldött be használható adatokat, amelyek mintegy 400 ezer lakossal bíró területet ölelnek fel. A 927 hadisérült közül, akikről a felvétel készült, *munkára hajlandó*, tehát tulajdonképpen munkanélküli volt 209, *dolgozni nem akaró* 92, *ideiglenesen munkára képtelen* 395 és *tartósan munkaképtelen* 231. Felmerül itt persze a kérdés, hogy ha 209 a száma azoknak, akiket eddig elhelyezni nem tudtak, miképpen állapították meg 92 rokkantról, hogy nem akarnak dolgozni. Egyrésze ez utóbbiaknak bizonyára olyan, akik hivatalnoki vagy más magasabb munkakör betöltésére tartanak igényt, másik részénél pedig könnyen neurotikus jelenség lehet a munkától való irtózás. A sérültek között az idegbetegek vezetnek, számuk 189, utána a tüdőbetegek állanak 187-en. Az átlagos munkaképesség-csökkenés az idegbetegeknél 6.7%, a tüdőbetegeknél 59.6% s a járadék összege havonta 49.40 Márka, illetve 3960 Márka. Nőtlen e hadirokkantak közül 447, nős 480 és ez utóbbiak családtagjainak száma a szülők és rokonok hozzászámítása nélkül, 1989 személy. A családos sérülteknél a kapott

járadékból családjukat beleszámítva, egy-egy személyre 1280 M. jut egy hónapra, ami teljesen és tartósan munkaképteleneknél 15*70 Márkára emelkedik. Ebből aligha lehet a mostani viszonyok mellett megélni, és ebből csak azt lehet megállapítani, hogy bárha Németországban nem is annyira mint nálunk, de *ott is nagyon apró pénzekkel váltják meg a hazáért áldozóknak oly sok nyomatékkal beigéért háláját....*

Lukács elnök programja. Lukács József az 0. M. B. P. elnöke az Állami Hivatal új másodelnökét üdvözlő beszéde keretében a megoldást váró munkásbiztosítási feladatokat a következőkben jelölte meg:

1. A tüdővész leküzdésére, az alkoholizmus korlátozására, a nemi betegségek megszüntetésére, a háborúban szerzett egyéb betegségek gyógyítására irányuló tervszerű akciók megindítását, megfelelő gyógyintézetek létesítendő és ezekhez az állam támogatása biztosítandó.
2. A biztosítás a mezőgazdasági és bányamunkásokra is kiterjesztendő.
3. Az anya- és csecsemővédelem erélyesen felkarolandó és annak az ipari alkalmazottakon kívül a mezőgazdasági alkalmazottakra, ezek családtagjaira és a házi cselédekre is kiterjesztendő.
4. Az aggsági és rokkantbiztosítás törvényhozásilag rendezendő.
5. A balesetelhárítási akció szervezendő és a betegségek megelőzésével kiegészítendő.
6. A bejelentési rendszer a hivatal hatáskörében rendezendő illetve revideálandó.
7. Az üzembesorozási határozatok és 8. a járadékhatározatok ellen benyújtott fellebbezések gyors elintézése biztosítandó.
9. A kerületi pénztári tisztviselők szolgálati, fegyelmi és illetmény szabályzata és az összes tisztviselők nyugdíjszabályzata tető alá hozandó.
10. Az orvoskérés és a gyógyszerzállítási ügy a változott viszonyoknak megfelelően rendezendő.
11. Az Országos Pénztár alkalmazottainak státusa rendezendő, megfelelő előléptetési viszonyok biztosítandók.
12. Az országos pénztári alkalmazottak illetményei új szabályozással rendezendők és főképpen a kiküldetési napidíjak is a mai szükségnek megfelelően állapítandók meg.

Lukács elnök programjáról olvasóinkat külön cikkben is tájékoztatni óhajtjuk.

Temesvárott szociálpolitikát csinálnak. A Gyáriparosok Orsz. Szövetsége temesvári fiókjának közgyűlési jegyzőkönyve fekszik előttünk, s abból komoly örömmel állapíthatjuk meg, hogy mégis van város Magyarországon, amely gondolkodását a feladataink magasságáig emeli fel, a háborús emberveszteségek mellett kötelességtudóan áll meg és jelszavak helyett íme szociálpolitikát csinál.

Temesvár gyári üzemei a szóbanlévő határozattal ugyanis a következő kötelezettségeket vállalják:

1. A gyári üzemek minden tudomásukra jutott terhességi

esetet a terhesség 5–8. hónapjában a temesvári kerületi munkásbiztosító pénztárnak tudomására hozzák oly célból, hogy a szülés előtt álló munkásnő az ezen célra létesített szervek (védőnői) útján, idejében megfelelő kitanításban részesíttessék a terhesség, szülés, az anyaság és csecsemőhigiéné kérdéseit illetően s kioktattassék a tekintetben, hogy milyen törvényes hatósági és társadalmi segítyezésre van igénye a szülés alkalmából és végül, hogy a szülőkre vonatkozó egészségi-, lakás- és családi statisztika adatai felvehetők legyenek.

2. Minden olyan gyári üzem, amely nagyobb számú nő munkást foglalkoztat, a telep helyén bölcsödét rendez be a munkásnők újszülöttei számára. A bölcsödében az üzem által alkalmazott, képzett védőnő gondozza a munkaidő alatt a csecsemőket. A bölcsödékben elhelyezett csecsemőket minden munkásnő kétszer naponta 20-20 percet nem haladó időtartamon át – a munkaidőben is táplálhatja és gondozhatja, ebben őt senki nem akadályozhatja s emiatt munkabérvesztéséget nem szenved.

3. Minden olyan munkásnő számára, akit a pénztári orvos eltilt a munkától s akit ennek alapján a szülést megelőző 5 hónapon belül a terhesség címén keresetképtelen betegként marad el a munkából, a pénztártól élvezendő táppénzösszeget ugyancsak a munkásbiztosító pénztár útján az eddig kapott munkabér teljes összegére egészítendő ki az őt foglalkoztató gyár terhére.

4. A temesvári gyárüzemek olyan munkásnőt, aki szülés miatt maradt ki a munkából, a szülést követő 6 héten belül egyáltalán nem, ez az időt követően pedig csak akkor veszi vissza ismét munkába, ha az illető a munkásbiztosító pénztár orvosának bizonyítványával igazolja, hogy munkábalépése sem rá, sem újszülött gyermeke egészségére káros befolyással nem lesz. A munkásbiztosító pénztár által fizetendő gyermekágyi segítyék és illetve a város által kiutalandó kiegészítő segítyék a szülőnő számára t. i. a most irt időre a teljes munkabérnek megfelelő, tehát 100%-os gyermekágyi, illetve szoptatási segítyt biztosítanak, gazdasági okok tehát nem kényszeríthetik az anyát arra, hogy a most irt kiméiési időn belül munkát vállaljon.

5. Az egyes gyári üzemek által fentiek szerint nyújtandó természetben és anyagi segítyezésen túl a Gy. 0. Sz. temesvári fiókja, mint *erkölcsi testület*, a természetes táplálás előnyeit biztosítja az újszülöttek számára, s evégből alapot teremt szoptatási jutalmak és az anyavédelem érdekeit szolgáló akció céljaira.

Ebből a 20.000 koronás alapból

a) Minden gyári alkalmazott számára, tehát úgy a munkásnőknek, mint a munkások feleségeinek szülés esetén 20 K szülészeti támogatást fizet.

b) A munkásnő illetve a munkás felesége számára, amennyiben gyermeke táplálásáról maga gondoskodik, a szülést követő

3., 6., 9. hónap végén 20-20 korona szoptatási jutalmat utal ki s végül

c) a temesvári kerüiett munkásbiztosítási pénztárnak az anya- és csecsemővédelem érdekeit szolgáló propaganda céljaira, elszámolási kötelezettség ellenében, évenként 2000 koronát fizet. Ez összegből a munkásbiztosító pénztár megszervezi az „Anyák iskolája”-t, mely egyfelől mini tanácsadóhely (dispensair), másfelől mint vándoriskola szakszerű kitanításban részesíti a gyári munkásnőket és munkások feleségeit az anya- és csecsemővédelem kérdéseit illetően. Az „Anyák iskolája” vándorelőadásai céljaira a munkaidőből engedélyeznek a gyárak egy-egy órát a munka befejezése előtt. Az „Anyák iskolája” a belügyi miniszeriumtól, továbbá a Társadalmi Múzeumtól, a Stefánia Szövetségtől és a Temesvár városától szerzendő ismeretterjesztő röpiratokat, képeket, plakátokat eljuttatja a gyárakba, illetve a munkások kezeibe, s a mozgóképszínházak számára az anya- és csecsemővédelmet propagáló vetített képeket szerez be.

Jellemző adat, hogy a temesvári csecsemők szomorú morbiditási és halálozási arányszámait a temesvári dohánygyári alkalmazott munkásnők csecsemői töltik ki s hogy a Gy. O. Sz. temesvári fiókja arra kérte egy május havi beadványában a beügyminisztert, hogy a pénzügyminiszternél arra hasson, „hogy a temesvári dohánygyár munkásnői számára legalább azokat az intézkedéseket léptesse életbe, melyeket a magánvállalkozás gyári üzemei a fönti határozatokban az anya- és csecsemővédelem érdekében *önként* magukra vállaltak”.

Amikor itt *Jakobi Kálmán* dr. temesvári pénztári igazgatónak az ottani gyári üzemek szociális munkájának irányításával szerzett érdemét elismerjük, a temesvári adatok kapcsán egyben újra leszögezzük azt a régi álláspontunkat, hogy *a munkássegélyezés általános színvonalának emelése érdekében és a csecsemőhalandóság elleni nagy küzdelemben döntő fontossága volna annak, ha a dohánygyári pénztárak és a bányatársládák végre mégis felszlattnának, hogy azután a most még itt biztosított munkások is gyógyításban, segélyezésben és egészségi gondozásban modern munkásbiztosító pénztárakban, a többi ipari munkással azonos módokon és azonos intenzitással részesedjenek.*